

MENSUR ŠIPKAR*

Utjecaj pravila i sigurnosnih mjera predviđenih programom zaštite svjedoka na potrebe maloljetnog svjedoka

Sažetak

Polazeći od toga da je danas svjedok jedan od ključnih faktora u dokazivanju složenih kaznenih djela, kao što su organizirani kriminal, trgovina ljudima, terorizam, zločin protiv čovječnosti i međunarodnog prava i dr., može se reći da je potreba za svjedokom kao dokaznim sredstvom, koji u nekim slučajevima predstavlja jedini način dokazivanja kaznenih djela, postala nezamjenjiva. To je ujedno značilo i veću izloženost svjedoka i njima bliskih osoba opasnosti od ugrožavanja njihovih temeljnih prava. Danas se države suočavaju sa sve većom stopom kriminaliteta u kojima su sudionici ili žrtve maloljetne osobe pa upravo zato one sve češće postaju doušnici i svjedoci u kaznenim postupcima. Dakle, zbog povećanja kaznenih djela u koja su uključene maloljetne osobe dodatno je porastao i broj maloljetnih svjedoka te ujedno, kada je riječ o težim kaznenim djelima, porasla je i potreba da pravosudni organi i agencije za provođenje zakona poduzmu sve mjere kako bi zaštitili takvog svjedoka. Upravo zato što maloljetnici kao svjedoci i doušnici u kaznenim istragama zahtijevaju poduzimanje svih potrebnih mjera i radnji kako bi se spriječilo njihovo izlaganje opasnosti od zastrašivanja ili druge vrste maltretiranja i ugrožavanja, odnosno spriječilo kršenje njihovih temeljnih prava.

Ključne riječi: maloljetni svjedok, pravila i sigurnosne mjere, zaštita maloljetnog svjedoka, program zaštite svjedoka.

1. UVOD

Većinom se svjedoci ne suočavaju sa životnom opasnošću, no uvijek postoje određene iznimke. Umjesto toga, problem je što oni trpe verbalne prijetnje, zastrašivanje, uznemiravanje, napad, oštećenje imovine ili jednostavno strah od odmazde kao rezultat suradnje s vlastima. Rizik od

* dr. sc. Mensur Šipkar, zaposlen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, I. Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

nanošenja štete većinom traje samo do završetka suđenja ili saslušanja. To je zato što je cilj svake prijetnje ili zastrašivanja spriječiti svjedočenje. Dakle, važno je da policija i tužitelji u prvim fazama identificiraju posebno ranjive svjedoke te poduzmu određene mjere i radnje kako bi ih se zaštitilo.

Cilj je ovog rada prikazati rezultate dosadašnjih istraživanja¹ i skrenuti pozornost na određene sigurnosne izazove koji se mogu pojaviti tijekom zaštite maloljetnog svjedoka (prije svega se misli na maloljetnog svjedoka bez pratnje) zbog njegove specifične adolescentske prirode koja može prouzročiti niz poteškoća koje mogu utjecati na njihovu učinkovitu i potpunu zaštitu. Upravo zbog nedovoljnog razumijevanja i poznavanja prirode maloljetnih svjedoka može doći do velikih posljedica i ujedno do kršenja njihovih temeljnih prava.

Tijekom izrade ovog rada, a radi pružanja sveobuhvatne slike, prikupljeni su i analizirani dostupna literatura i dokumenti², kao i postojeća pravna praksa i smjernice koje se odnose na zaštitu maloljetnih svjedoka i njihovih temeljnih prava, u onoj mjeri u kojoj su objavljeni u javnosti.

Rad je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu, radi boljeg razumijevanja problematike, obrađeni su pojmovi maloljetnog svjedoka, prava žrtava, svjedoka i djece. Analizirane su međunarodne konvencije, rezolucije i preporuke kojima se jamče temeljna ljudska prava i slobode osoba koje se koriste kao svjedoci. Drugi dio rada posvećen je maloljetnim svjedocima, a u njemu su jasno navedeni razlozi zašto se i kada koriste maloljetni svjedoci te je analizirano kakav utjecaj mogu imati pravila i sigurnosne mjere predviđene programom na specifične potrebe maloljetnika. Također, analizom su istaknuti problemi s kojima se susreću ili bi se mogle susresti osobe prilikom zaštite maloljetnog svjedoka, kao i pogreške koje se mogu dogoditi ako programom nisu predviđena jasna i koncizna pravila kojih će se pridržavati svi oni koji imaju izravan kontakt s maloljetnim svjedocima.

2. POJAM MALOLJETNE OSOBE U ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

Kada se govori o definiranju pojma maloljetnik, nužno je spomenuti Konvenciju o pravima djeteta u sklopu koje se dijete označava kao osoba mlađa od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije (čl. 1. Konvencija o pravima djeteta). Takva definicija ostavila je mogućnost svim državama da u sklopu svog zakonodavstva definiraju pojam djeteta. Hrvatsko zakonodavstvo (Kazneni zakon, Zakon o sudovima za mladež i Zakon o kaznenom postupku) prepoznaje pojam djeteta, a u Zakonu o sudovima za mladež, navodi se da je „maloljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila četrnaest, a nije navršila osamnaest godina života, a mlađi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest, a nije navršila dvadeset i jednu godinu života“

¹ Važno je napomenuti da je napravljen mali broj istraživanja na temu zaštite maloljetnih svjedoka u sklopu programa zaštite svjedoka i da se posebno ističe rad Gilad M. „*Who Will Protect the Children? The Untold Story of Unaccompanied Minors in Witness Protection Programs*“ koji je poslužio kao temelj izrade ovoga rada.

² Analizirani su udžbenici, dostupni radovi, priručnici i dr. u kojima se govori o specifičnim potrebama djeteta kao svjedoka, odnosno maloljetnih svjedoka, kao i o mogućim problemima u ponašanju maloljetnih osoba tijekom njihova razvoja (razdoblje adolescencije) i sl.

(čl. 2. Zakona o sudovima za mladež RH). „Zakonodavstvo Hrvatske je na stajalištu da se kaznena odgovornost odnosi samo na osobe iznad 14 godina i ne daje mogućnost da se za neke osobe koje bi mogle biti i mlađe može utvrđivati eventualna sposobnost shvaćanja prava i neprava, ocjene svoga postupanja i razumijevanja nastupjelih posljedica“ (Kujundžić, 2004: 111).

U Bosni i Hercegovini se prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku „smatra da je dijete svaka osoba koja nije navršila 18 godina života, dok je maloljetnik dijete koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršilo 16 godina, a nije navršilo 18 godina života“³.

Također, u Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku definirano je da je „maloljetnik dijete ili mlada osoba sa kojom se prema važećim pravnim sistemima, shodno učinjenom djelu, može postupati na način koji se razlikuje od načina postupanja sa odraslim osobama“ (čl. 12. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH).

3. PRAVA ŽRTAVA, SVJEDOKA I DJECE (MEĐUNARODNE KONVENCIJE, REZOLUCIJE I PREPORUKE)

Iako je svjedočenje opća građanska dužnost koja podrazumijeva obvezno odazivanje pozivu procesnog organa, nužno je poduzeti sve mjere i radnje kako bi se izbjeglo neopravdano kršenje prava žrtava i svjedoka (navedena prava ustanovljena su i u Ustavu Bosne i Hercegovine). „Prava žrtava⁴ i svjedoka uključuju pravo na život, slobodu i bezbjednost i poštovanje privatnog i porodičnog života, što je zagarantovano Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, kojoj ustavi Bosne i Hercegovine (entitetski i državni) daju primat nad svim drugim zakonima“ (OSCE, 2010: 9). Osim Europske konvencije o ljudskim pravima, u Bosni i Hercegovini također su relevantni i primjenjuju se: „Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja iz 1984. godine i Evropska konvencija o prevenciji torture i neljudskih ili ponižavajućih postupaka i kažnjavanja iz 1987. godine“ (OSCE, 2010: 9-10). Sve konvencije sadrže ključne zabrane u vezi kršenja prava osoba, što uključuje i žrtve i svjedoke kaznenih djela.

Imajući u vidu da Europska konvencija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i dr. (postoji niz međunarodnih dokumenata kojima se uređuje zaštita žrtava i svjedoka), sadrže samo dio potrebnih standarda, Vijeće Europe usvojilo je niz preporuka o pravima žrtava i svjedoka, koje sve države potpisnice moraju primjenjivati i poštovati (član Vijeća Europe je i Bosna i Hercegovina), a neke od njih su i Preporuke broj: Rec. (85) 11 Vijeća Europe o položaju žrtve u sklopu kaznenog zakona i postupka, Rec. (97)

³ Prema istom zakonu u čl. 3. navedeno je da: Mlađi maloljetnik je maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života; Stariji maloljetnik je maloljetnik koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života; Mlađa punoljetna osoba je osoba koja je u vrijeme izvršenja krivičnog djela navršila 18, a nije navršila 21 godinu života.

⁴ Važno je napomenuti da su prvi veliki međunarodni sporazum iz ovog područja donijeli Ujedinjeni narodi. Naime, Opća skupština Ujedinjenih naroda je 1985. godine usvojila Deklaraciju o temeljnim načelima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe moći (usvojena je Rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda 40/34).

13 Vijeća Europe u vezi zastrašivanja svjedoka i pravima na obranu i Rec. (2005) 9 Vijeća Europe o zaštiti svjedoka i suradnika pravde (pravosudnog sustava).

Najvažnija preporuka Vijeća Europe svakako je ona Rec. (2005) 9 Vijeća Europe o zaštiti svjedoka i suradnika pravde (pravosudnog sustava), kojom su u čl. 11. jasno dane definicije svjedoka i suradnika pravde:

- „Svjedokom se smatra osoba koja posjeduje informacije važne za krivični postupak, nezavisno o tome kako je dala iskaz“;
- „Saradnikom pravde (pravosudnog sistema) smatra se svaka osoba koja je suočena s krivičnim gonjenjem ili je već osuđena zbog učestvovanja u kriminalnom udruživanju ili drugom kriminalnom udruživanju bilo koje vrste, ali pristaje na saradnju s ovlaštenim tijelima krivičnog gonjenja, posebno pružanjem izjava o kriminalnom udruživanju ili organizaciji, ili o svakom djelu povezanom s organiziranim zločinom ili drugim ozbiljnim zločinima.“

Preporukom Rec. (2005) 9 Vijeća Europe o zaštiti svjedoka i suradnika pravde (u daljnjem tekstu Preporuka) predviđene su zaštitne mjere za svjedoka i suradnika pravde, kao i to da su zaštitnim mjerama obuhvaćeni njihovi srodnici i ostale osobe koje su s njima u bliskoj vezi. Dakle, u Preporuci se ne razlikuju pružanje zaštite svjedoku i suradniku pravde, već se jasno propisuje da se ona jamči njima, njihovim srodnicima i bliskim osobama prije, za vrijeme i nakon završetka kaznenog postupka.

Uz ostale mjere zaštite svjedoka i suradnika pravde predviđene u Preporuci, predviđene su i one mjere kojima se treba spriječiti otkrivanje identiteta anonimnih svjedoka kao što su: audiovizualno davanje iskaza; korištenje iskaza svjedoka kao dokaza u istrazi, ako bi ga pojavljivanje na raspravi moglo ugroziti, s tim da takav iskaz može biti dokaz samo ako su obje stranke mogle sudjelovati u ispitivanju; prikrivanje podataka iz sudskih spisa koji bi mogli otkriti identitet svjedoka; isključenje javnosti s dijela ili cijele rasprave, korištenje uređaja koji omogućuju prikrivanje fizičkih svojstava osobe, kao npr. prikrivanje lika ili izmjena glasa i korištenje videokonferencije (Article 17., Recommendation 9 on the Protection of Witnesses and Collaborators of Justice).

Dakle, Preporuke Vijeća Europe koje se odnose na žrtve i svjedoke sadrže dva jasno naglašena važna principa, a to je da: „žrtve treba ispitivati na način koji uzima u obzir njihove lične okolnosti, prava i dostojanstvo, i da države treba da usvoje zakone i izgrade praksu, da bi obezbijedile da svjedoci mogu da daju iskaz slobodno, bez zastrašivanja“ (OSCE, 2010: 10). Osim navedenog, preporuke Vijeća Europe sadrže, odnosno utvrđuju mehanizme za podršku i zaštitu svjedoka, dok su uključeni u kazneni postupak (npr. uspostava programa za zaštitu svjedoka i dr.) te potiču države u implementaciji i pronalaženju novih oblika programa zaštite i suradnje.

Važno je spomenuti i Rezoluciju Vijeća Europske unije o zaštiti svjedoka u borbi protiv međunarodnog organiziranog kriminala 95/C 327/04 u kojoj se od država članica Europske unije traži da, u skladu s načelima svog nacionalnog prava, jamče odgovarajuću zaštitu svjedocima, odnosno da države članice Europske unije osiguraju zaštitu svjedoku prije, tijekom i nakon suđenja, u slučajevima kada nadležna tijela smatraju da je zaštita potrebna (Rezolucijom je predviđena i zaštita njihovih srodnika i drugih njima bliskih osoba i dr.).

Također, usvojena je Rezolucija Vijeća Europske unije o osobama koje surađuju s pravosudnim procesima u borbi protiv međunarodnog organiziranog kriminaliteta 97/C 10/01

u kojoj se od država članica traži da zaštite osobe koje pružaju informacije korisne nadležnim tijelima za istražne i dokazne svrhe (npr. informacije o članovima, strukturi ili aktivnosti kriminalnih organizacija, njihove veze i dr.).

Kada se govori o pravima djeteta, posebno treba spomenuti Deklaraciju o pravima djeteta donesenu u Ženevi 1924. godine. Riječ je o prvom dokumentu te vrste koji sadrži sve bitne principe, odnosno u kojem se govori o obvezama odraslih ljudi prema djeci i njihovim potrebama, a koji će biti temelj svim ostalim dokumentima. Nakon toga usvojen je jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata o zaštiti prava djece, a to je Deklaracija o pravima djeteta iz 1959. godine, dok je 1989. godine na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda donesen najvažniji dokument u provedbi dječjih prava, Konvencija o pravima djeteta.

Konvencija o pravima djeteta sadrži univerzalne standarde koje države potpisnice moraju jamčiti svakom djetetu. „U Konvenciji se govori, prije svega, o obvezama odraslih u odnosu prema djetetu kao i o obvezama brojnih društvenih faktora glede zaštite djeteta. To je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu. Za razliku od Deklaracije o pravima djeteta koja ima moralnu snagu, Konvencija o pravima djeteta je pravni akt koji ima snagu zakona i obvezuje stranke na pridržavanje njezinih odredaba te uključuje pravo nadziranja primjene u državama koje su je prihvatile i ratificirale“ (UNICEF Hrvatske, Konvencija o pravima djeteta 2017: 1).

„Diljem svijeta pravni izvori apeliraju na Državu i njene institucije da, u cilju zaštite djeteta i njegova razvoja, osiguraju maksimum sredstava i svekolikog napora koji bi im bio kompatibilan. S obzirom na to da se radi o fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju djeteta koji bi trebao biti kompatibilan s dostojanstvom ljudske ličnosti, riječ je o izuzetnom naporu što ga zaslužuje svako dijete par lui meme“ (Bačić, 2015: 845).

4. OPĆENITO O POTREBI MALOLJETNIH SVJEDOKA I NJIHOVOJ ZAŠTITI

Imajući u vidu da se države suočavaju sa sve većom stopom kriminaliteta u kojima su sudionici ili žrtve maloljetne osobe, sve se češće javlja potreba za maloljetnim doušnicima i svjedocima u kaznenim postupcima. Većina se država u svijetu danas susreće sa sve većim brojem organiziranih uličnih bandi koje se koriste maloljetnim osobama za izvršenje različitih kaznenih djela, pa i onih najtežih (ubojstva, trgovina narkotičkim sredstvima i dr.) ili je riječ o kaznenom djelu trgovine ljudima, odnosno trgovini maloljetnim osobama radi prostitucije. Povećan broj kaznenih djela u kojima sudjeluju maloljetne osobe dodatno je utjecao na stvaranje potrebe za maloljetnim svjedocima te ujedno, kada je riječ o težim kaznenim djelima, i na potrebu da tužitelji i agencije za provođenje zakona poduzmu sve mjere kako bi zaštitili takvog svjedoka. Naime, maloljetne osobe kao svjedoci i doušnici u kaznenim istragama zahtijevaju poduzimanje svih potrebnih mjera i radnji kako bi se spriječilo njihovo izlaganje opasnosti od zastrašivanja ili druge vrste maltretiranja i ugrožavanja.

Naravno, treba spomenuti i Konvenciju o pravima djeteta, gdje se u čl. 39. jasno navodi „da će države poduzeti sve odgovarajuće mjere za promicanje tjelesnoga i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva: bilo kojeg oblika zapostavljanja, izrabljivanja ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupka ili kazne; ili pak oružanog sukoba. Oporavak i vraćanje u društvo osigurat će se u sredini koja potiče djetetovo zdravlje, samopoštovanje i dostojanstvo.“ Imajući u vidu sve

probleme s kojima se susreću agencije za provođenje zakona i pravosuđa kada je o maloljetnim svjedocima riječ, potrebno je istaknuti da su u nekim državama maloljetni doušnici i svjedoci nužni za uspješno procesuiranje različitih kaznenih djela. Vodeći se time, države moraju poduzeti sve nužne mjere kako bi u potpunosti zaštitile takvog svjedoka.

Također, važno je istaknuti da je Vijeće Europe donijelo smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci upravo (u daljnjem tekstu smjernice) „kako bi se pobrinulo da pravda uvijek bude prilagođena djeci, bez obzira ko su ona i šta su učinila“ (The Council of Europe programme, 2011: 7). Usvajanjem smjernica popunjena je golema praznina koja je postojala u međunarodnim standardima kada je riječ o postupanju s djecom žrtvama ili svjedocima kaznenih djela. Smjernice predstavljaju dobru praksu koja se temelji na suvremenom znanju te relevantnim regionalnim i međunarodnim normama, standardima i načelima, a usvojene su kako bi došlo do stvaranja okvira na praktičnoj razini za potpuno prilagođavanje pravosuđa maloljetnim osobama (ponajprije se misli na maloljetne svjedoke).

Smjernice se bave pitanjem mjesta i uloge te stajalištima, pravima i potrebama djeteta u sudskom postupku. Cilj je „osigurati da u svakom takvom postupku sva prava djece, uključujući pravo na obavještenost, zastupanje, sudjelovanje i zaštitu budu u cijelosti poštovana, uz dužno uzimanje u obzir razine zrelosti i razumijevanja djeteta te okolnosti predmeta“ (The Council of Europe programme, 2011: 16). To dalje znači da pravosuđe prilagođeno djeci, kako je navedeno u smjernicama, treba biti pristupačno, prilagođeno dobi, brzo, revno te usredotočeno na potrebe i prava djeteta.

Većina država nastoji poduzeti sve kako bi zaštitile dijete tijekom svjedočenja te se strogo vodi računa o tome da se ne ugroze njegova temeljna prava. Tako prema hrvatskom zakonodavstvu, odnosno prema Zakonu o sudovima za mladež, ako se kao svjedok ispituje dijete koje je oštećeno kaznenim djelom iz čl. 113. Zakona o sudovima za mladež, a koje u vrijeme ispitivanja nije navršilo šesnaest godina, takvo će se ispitivanje uvijek sprovesti prema odredbama Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske o ispitivanju djeteta kao svjedoka (čl. 292. st. 1. Zakona o kaznenom postupku RH) te se, među ostalim, navodi da djeca uvijek mogu, umjesto na sudu, biti ispitana u svome stanu ili drugom posebno opremljenom prostoru te da se snimka ispitivanja može reproducirati na raspravi (vidi čl. 115. i 113. Zakona o sudovima za mladež RH). Dakle, kao i u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu, vodi se računa da se prema maloljetniku postupa obazrivo uzimajući u obzir njegovu zrelost i zaštitu privatnosti kako ispitivanje ne bi štetno utjecalo na njegov fizički i mentalni razvoj.

5. POKRETANJE PROGRAMA ZAŠTITE SVJEDOKA I NJEGOV UTJECAJ NA SVJEDOKA/MALOLJETNOG SVJEDOKA

Program zaštite svjedoka pokreće se i provodi samo onda kada je nečije svjedočenje nužno da bi se rasvijetlilo i dokazalo iznimno teško ili složeno kazneno djelo, odnosno kazneno djelo čije je rasvijetljavanje od iznimne važnosti za državu (Šipkar i Mrđa, 2018: 137). Time je već na samom početku ograničeno tko sve može biti svjedok u programu zaštite. Prilikom pokretanja programa zaštite svjedoka potrebno je odgovoriti na pitanja (Šipkar i Mrđa, 2018: 141-142): tko je taj tko može predložiti nekoga za zaštićenog svjedoka, je li dovoljno da osoba samo tvrdi da može biti dobar svjedok u nekom kaznenom postupku i da iz tog razloga želi neki oblik zaštite ili o tome mora odlučiti neki službeni organ.

Programi zaštite svjedoka koji uključuju premještanje (relokaciju) svjedoka na drugu lokaciju izvan njegova dosadašnjeg mjesta boravka i promjenu identiteta svjedoka (posebno u slučajevima kada postoje stvarna opasnost, prijetnja, zastrašivanje i dr.) najučinkovitiji je oblik zaštite. Bez obzira na to, ipak se nerijetko pribjegava premještanju svjedoka u granicama matične države. Više je razloga za to (Šipkar i Mrđa, 2018: 142): „Prvi razlog jeste što se svjedok vrlo često uključuje u program zaštite svjedoka prije nego li i svjedoči. Ovo znači da će nadležni tužilac imati čestu potrebu da razgovara sa svjedokom prije suđenja, a kada započne postupak, svjedok se mora pojaviti i na nekoliko ročišta. Premještanje svjedoka u drugu državu iziskivalo bi velike napore i troškove. To bi podrazumijevalo da svjedok prilikom svakog dolaska promijeni najmanje jednu neutralnu državu u dolasku i odlasku, da cijelo vrijeme uz njega budu policijski službenici koji treba da nose oružje, što generiše nove probleme prilikom prelaska državnih granica, naročito u avionskom saobraćaju. Drugi razlog zbog koga se svjedok ili njegova porodica relociraju na teritoriji iste države jeste nemogućnost izlaska svjedoka van granica matične države. Ukoliko se svjedok nalazi na izdržavanju kazne zatvora, a ne želi da njegova porodica bude relocirana u drugu državu, jer bi to onemogućilo ili barem otežalo njihove susrete, u tom slučaju se porodica relocira na području matične države.“

Ulazak u program zahtijeva golemu žrtvu svjedoka i uključuje velike mentalne, emocionalne i praktične napore. Na samom početku potrebno je profilirati, odnosno procijeniti svjedoka te tako dobiti informacije koje će službenicima koji rade na zaštiti pomoći u odlučivanju o mjerama i metodama koje treba sprovesti kako bi zaštitili svjedoka. Također će pomoći i pri izradi planova za moguće krizne situacije ako dođe do ugrožavanja programa. Naravno, treba uzeti u obzir da idealni svjedoci ne postoje, ali njihovom pravilnom procjenom dobit će se dovoljno informacija koje će službenicima omogućiti da lakše upravljaju svjedocima. To se posebno odnosi na maloljetne osobe koje još imaju nedovoljno razvijene kognitivne sposobnosti te se zbog toga i smatraju najzahtjevnijom skupinom za zaštitu.

Također, važno je napomenuti da organi koji donose konačnu odluku o tome hoće li se netko primiti u program, trebaju u potpunosti sagledati i procijeniti trenutačnu situaciju. U tome im svakako mogu pomoći i smjernice dobre prakse UN-a za zaštitu svjedoka, u kojima se navodi nekoliko faktora koje bi trebalo uzeti u obzir u procesu donošenja odluka (United Nations Office on Drugs and Crime, 2008: 63), i to: „1) Karakter svjedoka i njegova sposobnost da čuva tajnost. U većini slučajeva neuspjeh operacije je posljedica namjernog ili nenamjernog otkrivanja podataka od strane zaštićene osobe; 2) Vjerovatnoća ponovnog ulaska u kriminalne aktivnosti. Važno je istaći da su većina zaštićenih svjedoka kriminalci, te da će neki koristeći novi identitet izvršiti neko krivično djelo, odnosno svjesno su ušli u program da bi nesmetano nastavili sa svojim kriminalnim aktivnostima; 3) Spremnost svjedoka da se u svom ličnom životu pridržava strogih ograničenja koja program nameće.“ Ulazak u program zahtijeva velika odricanja za svjedoka, i to: prikrivanje identiteta, ograničeno kretanje, relokaciju, prekid svih kontakata s rodbinom, prijateljima i dr. Dakle, sve komunikacije i veze s njegovom prošlošću, proširenim članovima obitelji i prijateljima moraju se naglo prekinuti.

Te promjene i ograničenja mogu izazvati osjećaj ekstremne izolacije, usamljenosti i psihološkog stresa kod zaštićenog svjedoka. To može biti posebno izraženo kod maloljetnih osoba koje se, zbog svoje relativne nezrelosti i ranjivosti, ne mogu u potpunosti uklopiti u novo okruženje, nove životne uvjete, zajednicu, stroga pravila i dr. Maloljetna osoba – dijete koje je „žrtva ili svjedok krivičnog djela može trpjeti ozbiljne posljedice po svoj fizički i psihički

razvoj, stoga dijete, njegov zakonski zastupnik ili staratelj imaju pravo da budu obaviješteni što ranije o mogućnostima dobijanja socijalne psihološke ili pravne podrške pomoći ili zaštite. Dakle, svi oni koji dolaze u kontakt s djecom žrtvama ili svjedocima krivičnog djela, a naročito ako je riječ o prvom kontaktu, moraju biti upoznati s pravima koja pripadaju djeci žrtvama i svjedocima krivičnog djela i moraju imati informacije o načinima ostvarivanja tih prava“ (Savjak et al, 2017: 107).

5.1. Utjecaj pravila i sigurnosnih mjera predviđenih programom zaštite svjedoka na specifične potrebe maloljetnog svjedoka

Radi boljeg razumijevanja potreba maloljetnih svjedoka potrebno je usporediti ponašanje i razumijevanje pogleda na važne životne odluke maloljetnih i odraslih osoba. Naime, razliku u mentalnom razvoju, zrelosti i sposobnostima donošenja odluka maloljetnih i odraslih osoba detaljno su istražili i dokumentirali psiholozi, psihijatri i sociolozi. Upravo zbog toga, a uzimajući u obzir prikupljene rezultate, pravnici i sudovi potvrdili su postojanje razlika i nejednakosti te je na temelju toga utvrđeno da je nužno uspostaviti sustav pravosuđa prilagođen maloljetnicima i donijeti niz drugih pravnih akata kojim će im se pružiti poseban tretman. U ovom dijelu rada opisane su osnovne razlike u zrelosti i sposobnostima između maloljetnih i odraslih osoba te je analizom prikazan njihov učinak na maloljetne osobe. Svakako je potrebno istaknuti da se te osobine, s jedne strane, ne odnose podjednako na sve maloljetnike (npr. neke maloljetne osobe prilično su zrele za svoje godine i mogu shvatiti ozbiljnost situacije ili problema), dok su s druge strane neke odrasle osobe relativno nezrele i ponašaju se kao maloljetnici.

Polazeći od toga da se djeca rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima, ali s obzirom na tjelesnu i psihičku nezrelost, nameće se potreba isticanja posebnih prava djeteta na zaštitu koja proizlaze upravo iz te činjenice (Gilard, 2011). To je ujedno i bilo osnovno polazište za donošenje Konvencije o pravima djeteta. Riječ je o međunarodnom dokumentu koji sadrži univerzalne standarde koje države potpisnice Konvencije moraju jamčiti svakom djetetu.

Analizom dostupnog materijala došlo se do zaključaka koji ukazuju na goleme razvojne i psihološke razlike između maloljetnih i odraslih osoba. Kod maloljetnih osoba posebno je uočena opća nezrelost i nerazvijen osjećaj odgovornosti koji za rezultat može imati donošenje bezobzirnih i nepromišljenih odluka i postupaka (Knoll et al, 2017), što ih čini posebno ranjivim i podložnijim vanjskim utjecajima i pritiscima (uključujući i vršnjačko nasilje). „Nasilje nad djecom ima svoje neposredne odnosno kratkoročne, ali i dugoročne učinke na kasniji psihički život djeteta, njegovo zdravlje i ponašanje u cjelini. Ovisno o spolu djeteta i kontekstu u kojem se nasilje događa, može se govoriti o četiri vrste posljedica nasilja: fizičke, psihološke, kognitivne i posljedice koje se manifestiraju poremećajima u ponašanju“ (Derenčinović i Getoš, 2008: 76).

Također, važno je istaknuti da se svi slažu s činjenicom da maloljetne osobe nemaju dovoljno izgrađenu mentalnu snagu te da zbog nedostatka životnog iskustva ne mogu kontrolirati ponašanje, odnosno ne mogu kontrolirati i smanjiti utjecaj okoline na svoje ponašanje. Osobnost maloljetnih osoba nije tako formirana i izražena kao kod odraslih osoba, odnosno može se reći da su maloljetne osobe ograničeno sposobne u potpunosti razmotriti

dugoročne posljedice svoga destruktivnog ponašanja (Knoll et al, 2017). Psiholozi su utvrdili da postoji razlika u načinu na koji maloljetne i odrasle osobe kognitivno obrađuju podatke i informacije prije nego što donesu odluku o djelovanju te zaključili da maloljetnici nemaju sposobnost samostalnog donošenja odluka, odnosno da su, u odnosu na odrasle osobe, podložniji vršnjačkom utjecaju (Knoll et al, 2017), impulzivniji i spremniji riskirati kako bi zadovoljili neke svoje potrebe, prohtjeve ili radoznalost. Kod maloljetnih je osoba posebno izraženo to što je njihovo ponašanje većinom usmjereno ka nepoštovanju pravila koja su im propisana tijekom njihova odrastanja te tako nastoje prkositi autoritetima i samostalno utjecati na formiranje vlastitog identiteta sve do svoga osamostaljenja (Derzon, 2010).

Imajući u vidu da su maloljetne osobe u programu izložene striktno određenim pravilima ponašanja i sigurnosnim mjerama kojima se jamči njihova sigurnost, nužno je da službenici koji izravno rade s maloljetnim osobama imaju dovoljno mentalne i intelektualne sposobnosti, odnosno da imaju dovoljno znanja (osim onog policijskog) o radu s maloljetnicima, kako bi u svakom trenutku mogli pravilno procijeniti trenutačno stanje maloljetne osobe i njezinih potreba te ujedno izbjegli nepotrebno izlaganje riziku ili stresnim situacijama koje mogu ugroziti program. Neki autori skreću pozornost na to da maloljetne osobe većinom pokazuju nesigurnost i nedostatak iskustva prilikom donošenja odluka, a posebno u dijelu kada treba postaviti ciljeve, obraditi informacije i procijeniti rizik (Shader, 2003). Njihova neodlučnost i loša procjena prilikom donošenja odluka rezultat su njihova trenutačnog stanja, a to je: izloženost stresu, nepoznate situacije, neizvjesnost i dr. Manjak životnog iskustva izravno utječe na točnost njihova predviđanja i procjenu mogućih posljedica, kao i na ishod njihovih postupaka.

Službenici koji rade u programu, osim iskustva stečenog tijekom života i profesionalnog rada, trebaju moći procijeniti i ocijeniti kako mjere sigurnosti utječu na maloljetnog svjedoka te treba li poduzeti i druge mjere koje će spriječiti da svjedok upadne u stanje depresije ili nezadovoljstva (zbog nemogućnosti da kontaktira s obitelji ili prijateljima, da se slobodno kreće i dr.) koje bi mogle dovesti do prekida programa. Dakle, prije donošenja odluke službenici trebaju moći prepoznati postojanje nekog problema i njegova mogućeg ishoda, odnosno procijeniti vjerojatnost pojave svakog od mogućih ishoda i njegovih potencijalnih posljedica. Pravodobnom procjenom trenutačnog stanja maloljetnih svjedoka moguće je poduzeti sve mjere i radnje koje bi dovele do toga da svjedok bude svjestan situacije i opasnosti koja mu prijete ako napusti program te da se uklone nedostaci koji bi mogli izravno utjecati na njegovo mentalno i fizičko zdravlje.

5.2. Problemi s kojima se susreću ili bi se mogli susresti policijski službenici prilikom zaštite maloljetnog svjedoka

Spomenute razlike u ponašanju, shvaćanju i rješavanju problema, odnosno donošenju „odluka između maloljetnih i odraslih osoba često se sukobljavaju s krutom i zahtjevnom prirodom programa zaštite svjedoka koji su dizajnirani uglavnom za odrasle osobe“ (Gilard, 2011: 56). Razvojem instituta zaštite svjedoka države nisu računale na mogućnost postojanja maloljetnih svjedoka i sve mjere zaštite podredile su odraslim osobama. Bosna i Hercegovina, kao i Republika Hrvatska u svojim zakonima nisu predvidjele tu mogućnost, odnosno nisu uzele u obzir mogućnost rada s maloljetnim svjedocima. Rad sa svjedocima zahtijeva unaprijed

propisane procedure i odgovarajuće iskustvo službenika u radu s takvim svjedocima. Iz iskustva osoba koje su radile s maloljetnim svjedocima može se zaključiti da je to iznimno teško zato što su oni manje disciplinirani, odnosno skloni nepoštovanju pravila koja su predviđena programom i većinom nisu svjesni ozbiljnosti situacije u kojoj se nalaze (Gilard, 2011). Takav odnos maloljetnih osoba može se povezati i s rezultatima nekih istraživanja koja su pokazala da su misaoni procesi maloljetnih osoba očito orijentirani na sadašnjost, odnosno da maloljetnici imaju manju sposobnost razmišljanja i ocjenjivanja budućnosti te da ne mogu u potpunosti shvatiti moguće posljedice nepoštovanja određenih pravila ponašanja (McCormack et al, 2019). Dalje, prema nekim analizama maloljetne osobe imaju tendenciju djelovati impulzivno i doživljavaju promjene u raspoloženju, odnosno ta se nestabilnost sastoji od brzih transformacija u emocionalnom, intelektualnom i fizičkom smislu (Derzon, 2010). Psiholozi tvrde da maloljetnici nemaju izraženu sposobnost procjene rizične situacije, odnosno da procjenjuju rizik različito od odraslih i da nisu u potpunosti svjesni rizika te da „imaju pogrešne informacije o rizicima i da izračunavaju vjerovatnoću da će se nešto loše desiti na način na koji odrasli to ne bi učinili“ (Gilard, 2011: 57).

Također, važno je istaknuti da većina maloljetnih osoba koja se planira uzeti u program ne dolazi iz funkcionalnih domova, već iz više „haotičnih sredina, gdje im nisu pružene potrebne razvojne mogućnosti koje bi im pomogle u razumijevanju i prepoznavanju dobronamjernih, pouzdanih i poštenih informacija i podataka o autoritetima odraslih“ (Gilard, 2011: 58). To može utjecati na njihovo ponašanje prema odraslim osobama, odnosno da dođu u fazu u kojoj više vjeruju vršnjacima nego odraslim osobama (Knoll et al, 2017) te odbijaju pridržavati se određenih pravila ponašanja koje im nameću odrasle osobe jer smatraju da im ne mogu pružiti potrebnu zaštitu. Osobe koje imaju iskustva u radu s maloljetnicima posebno su isticale problem njihove sposobnosti da shvate ozbiljnost situacije te da se imaju potrebu pohvaliti vršnjacima ili njima bitnim osobama. Dakle, maloljetne osobe u potpunosti ne razumiju koliko je važno da ostanu anonimni, već svoje obveze (ponajprije se misli na program zaštite) shvaćaju kao neku vrstu igre i kada im se pruži prilika, pohvalit će se vršnjacima da rade za policiju kao „svjedoci ili doušnici“, što ih izravno može dovesti u neposrednu opasnost. Upravo njihova labilnost, nepovjerljivost i sklonost prkošenju autoritetima ograničavaju njihovu sposobnost prilagodbe striktnim i ograničenim pravilima koja nameće program.

To je posebno izraženo u slučajevima maloljetnih osoba kojima su nedostajali učinkovit nadzor odraslih i obiteljska podrška potrebna u tom osjetljivom razvojnom razdoblju (Derenčinović i Getoš, 2008). Upravo zbog toga važno je napomenuti da službenici koji rade s maloljetnim osobama moraju imati dovoljno ulaznih podataka i informacija o osobi koja se prima u program kako bi detaljno i učinkovito osmislili plan rada koji bi u potpunosti bio prilagođen maloljetnoj osobi koja je rasla u lošem obiteljskom okruženju i dolazi iz loše životne sredine.

Osim navedenih problema s kojima se mogu susresti službenici koji rade u programu, potrebno je naglasiti da ograničen proračun, birokracija i nedostatak stručnog kadra mogu utjecati na program, odnosno na mogućnost prilagođavanja programa potrebama maloljetnih osoba. Dakle, nepostojanje jasnih procedura i stručnog kadra koji ima iskustva u radu s maloljetnim svjedocima, s jedne strane, može dovesti do pogrešaka koje mogu imati trajne posljedice na njihovo mentalno zdravlje, dok s druge strane, može dovesti do toga da maloljetna osoba napusti program i dodatno zakomplicira svoj status ili u nekim slučajevima ugrozi

vlastiti život. Upravo zato nužno je poduzeti sve mjere i radnje kako bi se izbjegli neželjeni učinci i gruba kršenja prava maloljetnih osoba.

5.3. Najčešće pogreške policijskih službenika prilikom zaštite maloljetnog svjedoka

Analizom dostupnog materijala uočeno je da, zbog neiskustva ili pogrešne procjene, može doći do određenih pogrešaka koje su dovele ili mogu dovesti do ozbiljnih posljedica te kršenja ljudskih prava. Poseban je problem rad s maloljetnim osobama, što zahtijeva visok stupanj opreznosti i kreativnosti u pronalaženju i formuliranju rješenja koja odgovaraju njihovim potrebama. Naime, daljnjom je analizom uočeno da maloljetne osobe kada su pod stresom i daleko od poznatog okruženja nisu sposobne donositi ispravne odluke i većinom se pokušavaju vratiti starim navikama, pa sigurnost traže među vršnjacima ili pripadnicima kriminalne skupine kojoj su pripadali (United Nations Office on Drugs and Crime, 2018). U radu s maloljetnicima najčešće se griješi kada je njihova zaštita zasnovana u skladu s pravilima i mjerama predviđenim u tradicionalnim programima (jednaki programi kao za odrasle osobe).

Također, naglo premještanje maloljetnih osoba i njihovo odvajanje od vršnjaka s kojima su odrasli ili drugih važnih osoba u njihovu životu mogu dovesti do određenih psihičkih problema, odnosno takva situacija može potaknuti osjećaje jake usamljenosti i depresije te na samom početku ugroziti program zaštite. To je dodatno naglašeno sklonošću maloljetnih osoba prema promjenama raspoloženja i emocionalnoj nestabilnosti te njihovu povezivanju s osobama koje izravno rade s njima u programu. Povezivanje maloljetnog svjedoka s osobom koja izravno radi s njim jedna je od čestih pogrešaka osoba koje nemaju iskustva rada s maloljetnim svjedocima. To može imati nesagledive posljedice na mentalno zdravlje maloljetnika, odnosno može ga odvesti u depresiju ili neki drugi poremećaj u ponašanju.

Svakako treba uzeti u obzir i složen proces ulaska i zadržavanja maloljetnih osoba u programu, gdje se od njih zahtijeva da, pod stresnim i nepoznatim okolnostima, često donose važne životne odluke kojima se mijenja njihov dotadašnji način života. Takve stvari mogu dodatno zakomplicirati situaciju i dovesti do niza pogrešaka i kršenja temeljnih prava, posebno ako se uzme u obzir da, s jedne strane, maloljetnici nemaju dovoljno razvijen mehanizam odlučivanja, dok se s druge strane, na neki način prisiljavaju na vođenje nezavisnog i drugačijeg načina života, izvan poznatog okruženja, sigurne zone podrške i udobnosti.

Osim navedenog, osobe koje rade u programu može prevariti i izgled maloljetnika. Naime, oni mogu fizički nalikovati odraslim osobama i ozbiljnošću tijekom razgovora odati dojam zrele osobe. Međutim, većinom je tu riječ samo o djetetu koje nesvjesno pokušava aktivirati obrambeni mehanizam nužan za opstanak u društvu odraslih (što je posebno izraženo kod maloljetnih osoba).

6. ZAKLJUČAK

U slučajevima kada se maloljetne osobe pojavljuju kao ključni svjedoci potrebno je da agencije za provođenje zakona imaju prilagođene programe zaštite potrebama takvih svjedoka, odnosno da imaju razvijene mehanizme koji će usmjeravati rad osoba u programu s maloljetnim svjedocima. Svakako je važno istaknuti da je, prije nego što se krene u projekt zaštite maloljetnog svjedoka, potrebno prikupiti dovoljno podataka o njegovu životu, navikama, specifičnim potrebama i dr., a sve radi pronalaženja odgovarajućeg smještaja (uključujući programe liječenja ako je potrebno). Na temelju prikupljenih podataka i informacija može se odrediti koji je oblik boravišta/prebivališta najbolji za maloljetnu osobu, odnosno je li potrebno maloljetnu osobu udomiti ili smjestiti u neku drugu ustanovu (internatske škole, zdravstvene ustanove, vjerske ustanove i dr.). Time bi se izbjegle pogreške koje mogu dovesti do prekida programa ili grubog kršenja temeljnih prava maloljetnog svjedoka.

Također, u takvim programima, kako ističu pojedini autori, maloljetni svjedoci trebaju se tretirati kao adolescenti, a ne kao odrasli, odnosno treba se baviti njihovim posebnim potrebama i prilagođavati se njihovim osobnostima te u svakom trenutku moći razumjeti promjene u njihovu ponašanju. To znači da osobe koje rade u programu trebaju biti posebno obučene za nadzor maloljetnih osoba i razumijevanje njihovih posebnih potreba i rizika povezanih s njihovom zaštitom.

Imajući u vidu da je adolescencija razdoblje fizičke i emocionalne transformacije, očekivano je da će se problemi vjerojatno pojaviti baš tada, odnosno tijekom sudjelovanja maloljetnog svjedoka u programu zaštite. Jedan od načina na koji bi se određeni problemi prirodno mogli riješiti jest savjetovanje roditelja ili bliskog prijatelja (netko tko je maloljetnoj osobi dostupan u programu zaštite svjedoka). Pojedini autori naglašavaju da bi se stalna psihološka briga i savjetovanje, kao i podrška socijalnih radnika, trebali primjenjivati u samom početku uključivanja maloljetne osobe u program zaštite. Naročito u razdoblju kada se maloljetne osobe suočavaju s problemima izolacije, usamljenosti i tranzicije, kao i s poteškoćama koje mogu nastati promjenom mjesta boravišta/prebivališta ili promjenom identiteta. Stoga se preporučuje da u program zaštite uvijek bude uključena barem jedna osoba istog spola koja će izravno raditi s maloljetnim svjedocima. Istraživanja su pokazala da maloljetne osobe prije stupaju u kontakt i povjeravaju se osobama istog spola te se time izbjegavaju određene neugodnosti (posebno kada je riječ o ženskim osobama) do kojih bi moglo doći ako bi se radilo o osobama suprotnog spola.

Važno je istaknuti da u svakom segmentu rada s maloljetnim svjedocima treba voditi računa o tome da se ne povrijede njihova temeljna prava te poduzmu sve mjere i radnje koje će im omogućiti da imaju dobru socijalnu interakciju, uzimajući u obzir izazove adolescencije, odnosno razvoja maloljetnog svjedoka (razdoblje njegova sazrijevanja u kojem se maloljetna osoba priprema za samostalni život). To bi se moglo postići, prema pojedinim autorima, razvijanjem mehanizama za integraciju maloljetne osobe u škole, obrazovne ili strukovne programe, volonterski rad i dr. Ti mehanizmi svakako bi trebali biti pomno usklađeni sa sigurnosnim potrebama svakog pojedinačnog maloljetnog svjedoka.

Kako bi se spriječili negativni učinci, posljedice ili kršenje temeljnih prava, nužno je, kako naglašavaju pojedini autori, postupno raditi s maloljetnim osobama, odnosno potrebno je uključiti i druge osobe (psihologe, socijalne radnike i dr.) koje će pomoći pripremiti ih za program zaštite.

LITERATURA

1. Bačić, A. (2015). *Miroslav Šeparović: Dobrobit djeteta i najbolji interes djeteta u sudskoj praksi*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52, 3/2015., str. 845-848.
2. Council Resolution 97/C 10/01 of 20 December 1996, on individuals who cooperate with the judicial process in the fight against international organised crime (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/LSU/?uri=CELEX:31997G0111>, posjećeno 5. 7. 2020.).
3. Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.
4. Derenčinović, D., i Getoš, A. M. (2008). *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb.
5. Derzon, J. H. (2010). *The correspondence of family features with problem, aggressive, criminal, and violent behavior: A meta-analysis*, Journal of Experimental Criminology, Vol. 6, pages 263-292.
6. European Convention on Human Rights, Council Of Europe (https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf, posjećeno 1. 7. 2020.).
7. Gilard, M. (2011). *Who Will Protect the Children? The Untold Story of Unaccompanied Minors in Witness Protection Programs*, University of Pennsylvania Law School.
8. Gomien, D. (2005). *Kratak vodič kroz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima*, 3. izdanje, Vijeće Evrope, Sarajevo.
9. Knoll L. J., Leung J.T, Foulkes L. Blakemore S.J. (2017). *Age-related differences in social influence on risk perception depend on the direction of influence*, Journal of Adolescence, Vol. 60, pages 53-63.
10. Konvencija o pravima djeteta, 2017, UNICEF Hrvatska (https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, posjećeno 15. 8. 2020.).
11. Kujundžić, L. P. (2004). *Dijete kao svjedok*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 11, broj 1/2004, Zagreb.
12. McCormack, T., Burns, P., O'Connor, P., Jaroslawska, A., Caruso. E. M. (2019). *Do children and adolescents have a future-oriented bias? A developmental study of spontaneous and cued past and future thinking*. Psychological Research, Vol. 83, 774-787.
13. OSCE (2010). *Witness Protection and Support in BiH Domestic War Crimes Trials*, Sarajevo.
14. Recommendation 9 on the Protection of Witnesses and Collaborators of Justice, 2005.
15. Resolution Of The Council of 23 November 1995 on the protection of witnesses in the fight against international organized crime (95/C 327/04).
16. Resolution Of The Council of 23 November 1995 on the protection of witnesses in the fight against international organized crime (95/C 327/04), (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c1099a60-f8a9-4197-aff7-8a6003cbace0/language-en>, posjećeno 5. 7. 2020.).
17. Savjak, N., Ninković, O. Hadžiomerović-Muftić, H., Uletilović, D., Kuldija, S., Arula, B. (2017). *Priručnik za postupanje sa djecom žrtvama i svjedocima krivičnog djela*, UNICEF, Sarajevo.
18. hader, M. (2003). *Risk Factors for Delinquency: An Overview* (<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/frd030127.pdf>, posjećeno 15. 8. 2020.).

19. Šipkar, M., i Mrđa, B. (2018). *Pokretanje i funkcioniranje programa zaštite svjedoka s osvrtom na probleme u radu policijskih službenika*, Policijska i sigurnost, Vol. 27 No. 1/2018, Zagreb.
20. The Council of Europe programme (2011). „*Building a Europe for and with children*”, *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice*, Council of Europe Publishing.
21. United Nations Office on Drugs and Crime (2008). *Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime*, New York.
22. United Nations Office on Drugs and Crime (2014). *Priručnik za stručnjake i donositelje odluka o pravosudnim pitanjima koja uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela*, Zagreb.
23. United Nations Office on Drugs and Crime (2018). *Introductory Handbook on the Prevention of Recidivism and the Social Reintegration of Offenders*, Vienna.
24. United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, Adopted by General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985.
25. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH, Službene novine, br. 7/2014 i 7/2020.
26. Zakon o sudovima za mladež RH, Narodne novine, br. 84/11., 143/12., 148/13., 56/15, 126/19.
27. Zakon o kaznenom postupku RH, Narodne novine, br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11., 91/12., 143/12., 56/13., 145/13., 152/14. i 70/17.

Summary

Mensur Šipkar

The influence of regulations and safety measures provided by the witness protection program on the needs of a minor witness

A witness is one of the critical factors in providing evidence for complex crimes, such as organised crime, human trafficking, terrorism, crimes against humanity, and international law. Thus, the need for the witness as a form of evidence is irreplaceable, as in some cases, the only way to prove the crime may be through the witness. However, greater exposure of the witness and their close relatives threatens their fundamental rights. Furthermore, states nowadays face an increasing crime rate with minors as perpetrators or victims; therefore, there is a growing need to use minors as informants and witnesses in criminal proceedings. Thus, the increased number of juvenile offences has further impacted the need for minor witnesses. At the same time, in the cases of more severe crimes, judicial and law enforcement agencies must take all measures to protect such minor witnesses. Therefore, using a minor as a witness and informant in criminal investigations requires all necessary steps and actions to prevent exposure to intimidation or other forms of harassment and endangerment or to prevent the violation of their fundamental rights.

Keywords: minor witness, rules and safety measures, protection of a minor witness, witness protection program.